

ROMAN SCHMIDT

**ŽELEZNOBRODSKÁ PAŠIJOVÁ HRA Z HLEDISKA
ŽÁNROVÉHO CHARAKTERU A VLIVU DOBOVÝCH POETIK.
„RODOKMEN“ HRY**

Klíčová slova: Divadlo 18. století, sousedské divadlo, pašijová hra, jezuitské drama, Martin z Kochemu.

Keywords: Theatre of the 18th century, neighbourhood theatre, passion play, Jesuit drama, Martin from Kochem.

Passion Play of Železný Brod in terms of the genre character and influence of contemporary Poetics. „Genealogy“ of the play

Abstract

Theatrum passionale domini nostri Iesu Christi anebo Zrčadlo umučení Pána našeho Ježíše Krista Spasitele, shortly *Passion Play of Železný Brod*, is a North Bohemian passion play from the second half of the 18th century. The article focuses on the genre-specific character of the play, including contemporary designations *comedy* and *mirror*. It pays attention to the religious context of the play, to the influence of Jesuit drama and contemporary poetics (Kolčava, Balbín) and evaluates the relations between passion plays from the regions of Giant Mountains and Lužické Mountains, whose still uncertain dating greatly problematizes this research.

Theatrum passionale domini nostri Iesu Christi anebo Zrčadlo umučení Pána našeho Ježíše Krista Spasitele, zkráceně též *Železnobrodská pašijová hra* je sousedská pašijová hra z druhé poloviny 18. století. Hra se dochovala v mimořádně cenném autografu posledního režiséra a upravovatele hry Jana Tepra z r. 1791. Specifika hry jsou téměř úplná dochovanost, množství režijních poznámek, částečné značení původců a zdrojů jednotlivých pasáží hry v margináliích a Teprový komentáře v úvodu a závěru zápisu, které prozrazují leccos o vzniku a poslání hry.¹

---

¹ Po víceméně popularizačních a deskriptivních statích železnobrodského archiváře Františka Sochora se odborně *Železnobrodskou pašijovou hrou* zabýval nejprve v 60. letech 20. století Jan Kopecký. Jeho názor na železnobrodské pašije prezentovaný v *Dějínách českého divadla* je zásadně zkreslený tím, že měl k dispozici nikoli originál či „věrohodnou“ transkripci původního rukopisu, leč pouze Sochorovu adaptaci (SOCHOR, F. *Theatrum passionale aneb*

Na úvod připomeňme faktory, které komplikují bádání na poli barokních pašijových her. Jsou to jednak obecné problémy spojené s českou barokní literaturou:

- je málo dochovaná, stále ještě ne plně zpracovaná;
- samotné termíny baroko, barokní poetika jsou nevyhraněné (jak dosvědčuje mj. diskuse na toto téma v ČL 2005);
- je také problém, co řadit do literatury a co už ne (např. kázání a legendistiku německá literární historie nepovažuje za literaturu ve vlastním smyslu slova; ryze náboženská produkce se do literárních dějin neřadí ani v předchozím období);
- německé vlivy na českou literaturu tohoto období nejsou prozkoumány.

A pak jsou tu specifické problémy související s analýzou *Theatra passionale* (TP):

- česká hymnografická produkce není zatím důkladně zmapována;
- jezuitské drama – jehož vliv na TP předpokládáme – lze studovat jen velmi obecně, na základě tištěných synopsí – tedy základních pramenů (PETRŮ 1996: 331–334);
- nejisté datace a nejisté vzájemné vztahy pašijových her z oblasti Podkrkonoší a Lužických hor (některé zatím neřeší ani nedávno vydaná divadelní encyklopedie *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století*).

Zrcadlo umučení Pána našeho Ježíše Krista, rkp. [Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou, fond Pozůstalost F. Sochor, inv. č. 32]. Z toho pramenil jeho chybný názor, že zdrojem, o nějž se Železnobrodská pašijová hra opírá, není *Veliký život Spasitele a Pána našeho Ježíše Krista* od Martina z Kochemu, nýbrž evangelia (KOPECKÝ 1968: 313). Tuto Kopeckého domněnku napadl a vyvrátil celkem záhy Josef Jakeš v disertační práci *České a německé lidové velikonoční hry na bývalém jazykovém pomezí* (JAKEŠ 1970: 74). Jakeš charakterizuje obsah a provedení *Železnobrodské pašijové hry* a její text srovnal s obdobnými hrami českými i německými (sudetoněmeckými, resp. teutohemikálními). Zásadním přínosem Jakešovy práce je poukázání na Kochemu coby rudimentální inspirační zdroj železnobrodské hry a dále pak upozornění na blízkou podobnost pašiji z Železného Brodu se středověkými mystérii. Jakešovy závěry týkající se rozdílů mezi českými a teutohemikálními pašijovými hrami jsou diskutabilní. Ovšem ani Jakešova badatelská metoda není bez výhrady seriózní, neboť pašijovou hru zná pouze ze Sochorova přepisu (nikoli už adaptace), jenž vykazuje řadu nedostatků a především chybná čtení.

Po několikaletém útlumu zájmu o *Theatrum passionale* přichází v 90. letech vlna článků a studií z pera Vojtěcha Rona s železnobrodskými pašijemi v ohnisku pozornosti. Ron, znalec středoevropského lidového, resp. sousedského divadelnictví, zasazuje železnobrodské theatrum do širšího kontextu historického i geografického, přičemž sám značnou měrou svým prameným bádáním v posledních dvaceti letech přispěl ke zmapování českého sousedského divadelnictví (českého ve smyslu geografickém, nikoli nacionálním). Přes tato pozitiva je u Rona problematická práce s odkazy na archivní materiály. Diskutabilní se jeví i citace z rukopisu hry, které dokládají závislost Ronova čtení na Sochorově přepisu ze 40. let 20. století (viz bibliografie V. Rona v seznamu literatury).

Religiózní kontext TP

V raném období rekatolizace znovu zavádějí katolická vrchnost ve spolupráci s duchovenstvem a jezuitu procesí a provozování dramatičtější památky Kristova vzkříšení o Velikonocích (DAČICKÝ: 178). Šlo buď o pantomimická představení v kostele (z okolí Železného Brodu doložena na konci 17. st. v Liberci a Chrastavě), nebo rozšířená představení doprovázená zpěvem a textem, která se již odehrávala před kostelem a mohla a také nemusela být součástí velkopátečních pašijových procesí.

Po 100, 150 letech rekatolizace už iniciátoři a tvůrci železnobrodské hry nevnímají pašijová představení jako něco cizorodého a naopak chtějí aktivně prohlubovat a umocňovat svou zbožnost a nábožná rozjímání. V duchu Božanových reflexí, jimiž prokládá písně svého kancionálu: „Více sobě ten a takový zaslouží, který na památku umučení Kristového aspoň jednu slzičku s politováním vyleje, nežli kdyby do Země svaté putoval“ (BOŽAN: 99). A dále: „Nic spasitelnějšího a Bohu milejšího není nad rozjímání o přehořkém umučení Krista Pána“ (BOŽAN: 180).

Z religiozního hlediska pojednal o poutní tradici v Bozkově, který do r. 1747 náležel do stejného panství jako Železný Brod, Zdeněk Kalista v *České barokní pouti* (KALISTA 2001). Podnětně popisuje sklony k teatralitě barokních poutních míst a hledá souvislosti mezi poutními procesím a sousedskou pašijovou hrou (v tomto případě tzv. bozkovskou *Hrou o umučení Páně*). Procesí s poutními atributy – vlajkami, korouhvemi, hudební produkcí – vidíme také v úvodu *Železnobrodské pašijové hry*. Zpívání veršů v pašijových hrách jako při procesí jsou však podle mě primárně spíše vlivy dramatické tradice, včetně jezuitské, definované poetikami, než jejich odvozeností od poutní tradice (KALISTA 2001: 149).

Kalista líčí Bozkov jako na lidové tradici vyrostlé poutní místo, lid byl podle něho také vlastním tvůrcem pašijové hry vzniklé z poutních tradic. Tato hra byla podle Kalisty vzorem ostatním pašijovým produkcím v okolí.

Bohužel ale neznal text *Železnobrodské pašijové hry* a nevěděl o jejím přestavení na Bozkově v r. 1791 (a možná i dříve). Neznal přímo ani protokoly z vyšetřování bozkovského faráře Duška (čerpal pouze z jeho zápisků, dále z mnohem pozdějších pamětí faráře Štajnygra a nepřesných údajů v *Dějínách českého divadla*; dlužno ale dodat, že protokoly byly archivně zpracovány a zpřístupněny teprve v roce 1993). Další problém vyvstává z nevyjasněné datace *Bozkovské komedie o umučení*. Podle nejnovějších bádání mohla být hrána bozkovská hra v podobě, v jaké je známa, až v první třetině 19. st., kdy byl shodou okolností farářem v Bozkově Teprův syn Ambrož. A hra pravděpodobně není bozkovského původu (Zásada).

Na zapeklitost datací a vzájemných vazeb lidových her z Podkrkonoší narazil Kalista také v případě tzv. *Vánoční hry bozkovské*, která je vlastně *Vánoční hrou vlastibořskou*, a nedávno byl za jejího autora označen Josef Havel, jenž ji napsal až počátkem 19. století (JAKUBCOVÁ 2007).

Žánrový charakter

Dosavadní zkoumání se blíže nezabývají genologickou analýzou a přidržují se tradiční terminologie, ačkoli pojmy jako mystérium, lidová či pololidová hra nebo sousedské divadlo samy o sobě nejsou přesnou charakteristikou ne úplně malé skupiny těchto vánočních či velikonočních her z venkovského prostředí.

Mystériem se označuje středověké náboženské drama tematicky se opírající o náměty ze života Kristova. S označením mystérium se ale setkáváme v odborné literatuře také při hodnocení barokních her s touto tematikou.

Lidová hra bývá charakterizována jako hra napsaná anonymními kněžními či studenty, později písmáky. Obvykle se sem řadí všechny hry vánoční a velikonoční z 18. a 19. st. Za lid jsou označovány nepriviligované nebo nižší vrstvy měšťanstva a venkovské obyvatelstvo. Proto je možná o něco výstižnější letitý termín „sousedské divadlo“, který poprvé použil Ferdinand Mikovec v pol. 19. st. (MIKOVEC 1855). Mikovec používal pojmu „selské a sousedské divadlo“, což je vlastně totéž co termín „lidová hra“, ale dokážeme si pod ním konkrétněji představit prostředí aktérů těchto divadelních her. Termín dále využívá i Zd. Kalista (KALISTA 1941) a pojem „sousedské divadlo“ užívají i novější teatrologické studie (SOCHOROVÁ 1987: 14). Proto se přikláním k tomuto termínu, byť je to vymezení spíš sociální než žánrové.

Pozornost si zaslouží také dobové označení *komedie* a *zrcadlo*, jež se vyskytují v názvu nebo v textu *Theatra passionale* (TP). Při nahlédnutí do dobových poetik vidíme jistou nesrovnalost mezi označením *komedije* a obsahem hry, zejména pokud nahlédneme do Balbínových *Verisimilií* (1666) či Kolčavova úvodu k *Exercitationes dramaticae* (1703–5). Ovšem pohled do česky psané *Krátké zprávy o skládání her* Václava Jandyty (1704) nám ozřejmí, že termín *komedije* používá ve významu *drama*. Drama Jandyt dále člení v souladu s Balbínem na smutnohru, veselohru a deklamaci (JAKUBCOVÁ 2007: 275). Pojem *zrcadlo* je poměrně frekventovaný v barokních spisech a užívá se ho ve smyslu zobrazování správného, pobožného, křesťansky ctnostného chování. V předmluvě k jednomu takovému tisku čteme: „Život Krista Pána jest naše zrcadlo [...] aby hříšníci mrzkost svých hříchů jako v zrcadle spatřili.“

Termín *theatrum*, vyskytující se v názvu hry, značí divadelní představení obecně nebo jeviště.

Vliv jezuitského dramatu a dobových poetik na TP

Vliv jezuitského divadla na podobu TP můžeme předpokládat, ale průkazně ho doložit v současném stavu poznání nelze. Můžeme pouze stanovit směry, kterými by se další bádání mohlo ubírat.

Předně zde stojíme před problémem, že jezuitské drama lze studovat jen velmi povrchně, jak jsem zmínil už v úvodu.

V obecných tendencích vidíme shody s jezuitskou dramatikou v tom, že TP působí ve službách náboženské propagandy, zachycuje moc víry, má silně půso-

bit na emoce (BAHR 2005: 315). Možné vazby TP na jezuitské divadlo prosvítají v osobě prvního tvůrce TP Václava Jelínka, který absolvoval na přelomu 20. a 30. let 18. st. jezuitské gymnázium v Jičíně.

Ne mnoho prozradí o poetice TP její srovnání s dobovými poetikami či teoretickými dramatickými zásadami, tedy s Balbínem a Kolčavou (Jandyt se těsně přidržuje Balbína a nejde tolik do hloubky). Balbín oproti Kolčavovi představuje a obhajuje klasické aristotelsko-humanistické drama (BALBÍN: 221). Vadí mu afektovanost, doporučuje vyhýbat se krutým scénám, protiví se mu zpívání. Drama není podle Balbína nic jiného než vzdělaná a vzdělanci pěstovaná básnická divadelní hra. Nebešťané se podle Balbínových zásad nemají míchat do historických příběhů, mají působit odděleně.

V TP je naopak záměrem silné emotivní působení na diváka a cílem je jeho „množství slzů vylítí“. *Theatrum* si v krutých scénách spíš libuje a zdůrazňuje je pro dosažení emočního efektu. V TP se zpívají verše a výstupy Prologa. Také andělé nevystupují odděleně nebo v oddělených částech jeviště, ale jsou – podle režijních poznámek – s postavami v přímé interakci.

S Balbínovými doporučeními však koresponduje v TP pestrost šatů a divadelní výprava, nové a neobvyklé prvky. „Přeješ-li si zalíbit se divákům, oblékni herce odlišně od módy,“ píše Balbín. Povoluje jakousi barbarskost, protože cizokrajnost se divákovi líbí. Odtud by bylo možné vysvětlovat přítomnost koní na divadle, průvod herců připomínající masopust (žid s chlapcem v koši – což ale známe jen z vyšetřovacích protokolů²), turecké uniformy vojáků apod. Tzv. novou dramatikou 17. st., tedy barokní dramatikou, posuzuje Balbín kriticky, tato podle něho požaduje, aby jí bylo vše dovoleno, mísení bohů mezi lidmi, křiky celého divadla, proplétání pravdy smyšlenkami, užívání géniů místo osob, libovolný počet jednání atd.

V této souvislosti nám chybí komparatistická studie Balbínova *Nástinu humanitních disciplín* (1666) a *Kolbiště vázané výmluvnosti* (1654–7) od německého jezuitského teoretika dramatu Jacoba Masena. Balbín zná jeho *Zrcadlo skryté pravdy* (o emblémech a symbolech), ale *Kolbiště* přímo nezmiňuje.

Zajímavé by bylo také srovnání Masena a Kolčavy. Kolčava se od aristotelsko-humanistické tradice odchyluje. Užívá barvitých efektů a drastických scén, doporučuje vkládat do her žalostný zpěv. A tyto prvky známe i z TP. Možné pojitko mezi TP a Kolčavovou poetikou je také v tom, že Kolčava v letech 1698–9 vyučoval na jezuitském gymnáziu v Jičíně. Jakou stopu zde zanechalo jeho divadelní působení a co z něho zbylo 30 let poté, tedy v čase, kdy tu studoval V. Jelínek, nevíme.

² Vyšetřovací protokoly k zákazu *Železnobrodské pašijové hry*, fond Děkaný úřad římsko-katolické církve v Jablonci nad Nisou 1692–1990, č. k. 1, inv. Č. 87, SOKA Jablonec nad Nisou. Zpracovány v příloze k disertační práci (SCHMIDT 2007).

Poetika TP

V TP existují minimálně tři autorské či upravovatelské vrstvy. Přes marginální značení původu jednotlivých pasáží, jež ovšem není důsledné, neexistuje spolehlivý způsob, jak tyto vrstvy od sebe oddělit, pokud by se nenašel Jelínkův protograf.

Jazyk hry je de facto jazykem užívaných literárních předloh, tedy Kochema, Božanova kancionálu i evangelií. Tento „vznešený“ knižní jazyk se zapisovatel hry snaží dodržovat; pouze výjimečně mu unikne dialektismus, a to jen v režijních poznámkách nebo v průvodním textu (v úvodu a závěru). Dialektismy pocházejí z podkrkonošského nářečí, jehož relikty se na Železnobrodsku dodnes vyskytují; jde o koncovku dativu a lokálu na -oj místo -ovi (Pavloj, Janoj), dále výslovnost u místo v (prauda, lotrouský, rouný) a některé nářeční prvky lexikální (kusa místo kosa).

Veršované pasáže v TP pocházejí jednak ze *Slavička rájského* a jednak jsou to verše připisované původnímu autorovi hry V. Jelínkovi; pro tyto verše nebyla nalezena opora v dobových kancionálech. Několik málo veršů složil J. Hlubeček. Božanovy texty vkládal do hry poslední upravovatel *Theatra* Jan Tepr. Těpovy úpravy Jelínkův text činí zbytečně mnohomluvnější a zdlouhavější, dá se říci v rozporu s Balbínovými zásadami („Mně se zamlouvá takové drama, v němž je co nejvíce skutečného děje a jen nutná míra referování, která postačí k rozvinutí věci, ale o nic více“ BALBÍN: 218). Jelínkovy verše další děj dostatečně uvozují a Tepr vkládá kancionálové pasáže, které se sice na dané místo hodí, ale často duplikují sdělení původních veršů nebo předjímají následující děj. Těpovy vsuvky dokládají oblíbenost *Slavička rájského* ještě na konci 18. st. O poetice božanovských pasáží platí totéž, jak o nich referuje Jan Malura ve své edici Božanova kancionálu (metafora, enumerace, anafora). Verše připisované Jelínkovi obsahují mnoho ustálených obrátů, které často nacházíme v dobové kancionálové produkci (také ve *Slavičkovi*), např.: „dcero sionská, duše křesťanská, pobožní křesťaně“. Identifikujeme tu i shodné rýmové dvojice, např. bičován / nebeský Pán.

Některé kancionálové velikonoční písně mají podobu deklamací ve smyslu malých dramatizací (BOŽAN: 103, *Ó veliká milost Syna božího*). Tyto deklamacce mohly mít vliv na TP. Rým Jelínkových veršů, většinou ve formě čtyřverší, je sdružený, rýmy jsou často jen gramatické a hojný je výskyt asonance, např. „Pilátovi / strojí,“ nebo jen: „Ježíšem / osočen“, „Herodesovi / činí“.

Úvodní locus communis „sem, sem poběhněte / muže poslechněte...“, kterým Prolog svolává diváky, nebo nějakou jeho obdobu, najdeme v dobových kramářských písních. A jak poukázal Zd. Kalista (KALISTA 2001: 145), také v poutních písních bozkovských.

Z Kochema přejímá TP exaltovanost, citové působení na diváky. Jelínek cituje místy doslovně, místy volně parafrázuje, zjednodušuje. Hra má větší spád. Kochema doplňuje evangelií, nemá ho za absolutní autoritu.³

³ Podrobněji Schmidt 2007. Nová edice Kochemova *Života* (z KOCHEMU 2007) bohužel postrádá varianty, různočtení v jednotlivých edicích 18. st.

Pokud jde o tzv. kompoziční poetiku (VŠETIČKA 1994), vidíme v TP postavu Prologa (v jiných sousedských hrách zvaného Opovědník), která uvádí děj, komentuje ho, oslovuje diváky a vtahuje je do hry. Opovědník se uplatňuje hlavně v pozdní fázi sousedského divadla. Obvyklou součástí sousedských her bylo *petitio* a *gratiarum aktio*, což jsou žádost o příspěvek pro herce a poděkování za něj. To v železnobrodských pašijích nenajdeme. Prostředkem, který známe z řádových her a který si osvojilo i sousedské divadlo, je *argumentum comoediae* – vstupní představení obsahu hry. Do sousedských her pronikají různá interludia – do *Železnobrodské pašijové* hry nikoli.

„Rodokmen“ hry (vzájemné vazby podkrkonošských pašijí)

Text TP nevykazuje shody s žádným starším dochovaným textem pašijového dramatu. Nevykazuje alespoň takové shody, které by ukazovaly na inspiraci nebo odvozenost textu TP od starší tradice. Shodné prvky jsou obecného rázu a jsou dány evangelijní předlohou všech pašijových textů. Vliv domácí pašijové dramatické tradice tedy není vysledovatelný. Z hlediska rodokmenu se zdá být zajímavější postavení TP v kontextu pašijových her v oblasti severních Čech.

Existují doklady o tom, že se pašijové hry provozovaly na konci 17. st. a v 18. st. v Novém Světě (dnes součást Harrachova), ve Vrchlabí, v Proseči nad Nisou, mnoho dokladů je z oblasti Lužických hor. Ze všech těchto her inscenovaných v německé jazykové oblasti se zachoval jediný text – text pašijové hry ze Cvikova (jím se zabýval JAKEŠ 1970; *Starší české divadlo do konce 18. st. hru nezmiňuje*). Tato hra podle Jakeše není ovlivněna Kochemem, vychází striktně z evangelíí a nenajdeme v ní takovou exaltovanost jako v českých hrách.

Z blízkého okolí Železného Brodu víme o provozování her v Turnově a v Zásadě, jejichž texty se však nedochovaly. Texty her známe z Bozkova a Vlastiboře.

Zásadská pašijová hra byla provozována nepravidelně od poloviny 18. st. do r. 1859. Text prý přivezl z jižního Bavorska významný místní obchodník se sklem Jan Šourek († 1779). Text hry shořel 1868.

O turnovské pašijové hře víme pouze tolik, že se hrála poč. 18. st. a že se jmenovala *Truchlohra o hořkém utrpení a smrti našeho Spasitele*. Také turnovští brusiči granátů měli čilé obchodní vztahy s Bavorskem. V Turnově byli aktivní piaristé a svou pobočku tu měli i jičínské jezuité. Vliv řádových teatralizací tu můžeme předpokládat. Železný Brod leží od Turnova 10 km a vazby mezi městy byly velmi intenzivní. Z Turnova pocházel také první autor TP V. Jelínek.

Bozkovská *Komedie o umučení* byla provozována někdy v první třetině 19. st. a až do roku 1836. Existují domněnky o tom, že podstatné části hry mají původ ve hře zásadské. Hra obsahuje pasáž o vyhnání Adama a Evy z Ráje, interludium o Pejše a část věnovaná Ježíšovu umučení začíná už jeho veřejnou činností. Hra neobsahuje texty písní oddělujících jednotlivá dějství. Je psána převážně veršem, ale má i prozaické pasáže. Inspirace Kochemem je patrná. Farářem v Bozkově byl ve 20. letech 19. st. Ambož Tepr, syn posledního režiséra a upravovatele TP.

Přímé vlivy textové mezi TP a bozkovskou hrou nejsou, můžeme předpokládat Teprův vliv iniciační nebo organizační.

Vlastibořské *Umučení Pána Ježíše* napsal písmák Josef Havel někdy na počátku 19. st. Prokazatelné inscenace hry se konaly v letech 1872–91. (Hrabák /1951/, ji řadí do pol. 18. st.). Hra je známá ze zápisů z druhé pol. 19. st. Je psána veršem. Je ovlivněna Kochemem, apokryfním *Nikodémovým evangeliem* a bozkovskou *Komedii o umučení*. Hra není primárně pobožností jako v případě TP a *Bozkova*, jde spíš o podívanou. Vlastiboř náležela stejně jako Zásada k faře v Držkově, což je farnost sousedící s Bozkovem.

Prameny

BOŽAN, Jan Josef

1719 *Slaviček rájský na stromě života slávu Tvorci svému prospěvující, to jest: Kancionál, anebo Kniha písební* (Hradec Králové), Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou, sign. B 852

KOCHEM, Martin

1717 *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny* (Praha), knihopis č. 5360, soukromá sbírka

Literatura

BAHR, Ehrhard a kol.

2005 *Dějiny německé literatury I* (Praha: Nakladatelství Karolinum)

BALBÍN, Bohuslav

1969 *Verisimilia humaniorum disciplinarum – Nástin humanitních disciplín*, přel. B. Ryba (Praha: Universita Karlova)

BOŽAN, Jan Josef

1999 *Slaviček rájský*, eds. J. Malura, P. Kosek (Brno: Host)

ČL 2005

Česká literatura 53, 2005/3

DAČICKÝ z Heslova, Mikuláš

1940 *Paměti*, ed. J. Mařánek (Praha: Evropský literární klub)

DĚJINY ČESKÉHO DIVADLA

1968 *Dějiny českého divadla I* (Praha: Academia)

HRABÁK, Josef

1951 *Lidové drama pobělohorské* (Praha: Československý spisovatel)

JAKEŠ, Josef

1970 (rkp.) *České a německé lidové velikonoční hry na bývalém jazykovém pomezí*, DP, FF UK v Praze (Slovanský kabinet FF UK sign. S-R-)

JAKUBCOVÁ, Alena a kol.

2007 *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století* (Praha: Divadelní ústav; Academia)

KALISTA, Zdeněk

1941 (ed.) *Selské čili sousedské hry českého baroka* (Praha: Melantrich)

2001 *Česká barokní pouť: K religiozitě českého lidu v době barokní*, ed. M. Horáková (Žďár nad Sázavou: Cisterciána Sarensis)

z KOCHEMU, Martin

2007 *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše* [...], eds. M. Sládek, L. Peisertová, T. Břeň (Praha: Argo)

KOPECKÝ, Jan

1968 „České barokní divadlo lidové“, in *Dějiny českého divadla I*, red. F. Černý, A. Scherl a E. Turnovský (Praha: Academia), s. 313–314

MIKOVEC, Ferdinand Břetislav

1855 „Stopy selského či sousedského divadla v Čechách“, *Lumír* 1855, s. 809n.

PETRŮ, Eduard

1996 „Olomoucké synopse a jejich význam pro žánrové určení barokních divadelních her“, in *Vzdálené hlasy. Studie o starší české literatuře* (Olomouc: Votobia), s. 331–334

RON, Vojtěch

1983 (rkp.) „O počátcích sousedského divadelnictví na severu Čech“, přednáška pro Literárně-vědnou společnost

1985 (rkp.) *Divadlo českého Podkrkonoší v poslední čtvrtině 18. století*

1990 „Divadlo sprostných“, *Svět a divadlo* 3, 1990, s. 52–61

1991a „Nad poslední inscenací sousedského divadla“, *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 4, 1991, s. 140–143

1991b „Sousedské divadlo českého obrození“, *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica* 4, *Theatralia* VIII. UK Praha 1991, s. 114–117

1992a „Slovo na okraj...“, in *Prix Bohemia 1992, Sborník vítězných pořadů* (Praha: Český rozhlas), s. 10n.

1992b „Sousedské divadelnictví severních Čech v 18. století“, in *Divadlo v Kotcích*, red. F. Černý (Praha: Panorama), s. 348–360, 442–444

1992c „Velkopáteční pašijová procesí“, *Český lid* 80, 1992, s. 299–301

1992d „Železnobrodská pašijová hra, podle železnobrodské hry *Theatrum passionale* z roku 1792, pro rozhlas zpracoval Vojtěch Ron“, in *Kam míří rozhlasová hra?* (Praha: Český rozhlas), s. 86–104

1993 „První poznámky k železnobrodským pašijím“, *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 6, 1993, s. 35–52

1994 „Německé pašijové hry v českých zemích“, *Divadelní revue* 1994, 1, s. 39–43

1995a „Divadlo kolem Václava Karla Holana Rovenského“, *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 8, 1995, s. 15–161

1995b *Zakázaná edice* (Jana Kopeckého edice Neznámé hry lidového divadla na podkladě dopisů učitele Františku Sochorovi, s osobní vzpomínkou), in *Divadelní revue*, roč. 6, č. 2 (červen), 1995, s. 81–83

SCHMIDT, Roman

2007 *Theatrum passionale Domini nostri Iesu Christi anebo Zrčadlo umučení Pána našeho Ježíše Krista Spasitele. Železnobrodská pašijová hra 1751–1791 a její edice*, disertační práce, Olomouc: Univerzita Palackého, 2008

SOCHOROVÁ, Ludmila

1987 (ed.) *Sousedské divadlo českého obrození* (Praha: Odeon)

VŠETIČKA, František

1994 „K poetice lidových her českého baroka“, in *Česká literatura doby baroka. Sborník příspěvků k české literatuře 17. a 18. století*, s. 185–190